

İÇMİMARLIK VE ÜLKEMİZDEKİ YERİ

Turgut KAÇAR*

1963 yılında kurulan Uluslararası İçmimarlar Konfederasyonu (IFI) İçmimarlık ve Tasarımcılık kavramlarını şöyle tanımlamaktadır:

- İç mekanların işlevsel ve seviyeli olabilmesine ilişkin problemleri tanımlayarak araştıran ve yaratıcılığını katarak çözen,
- Mekan tasarlayan, tasarım analizi yapan, şantiye denetimi, yapı sistemleri, estetik, iç mekana ilişkin konstrüksiyon bilgisi, donatı, malzeme, ekipman konusunda bilgi veren,
- İç mekana ilişkin çizim ve dökümanları hazırlamak üzere eğitim ve deneyimle donanmış kişidir¹.

Tasarım, mekanı kullanan kişilerin sayısı, eylemleri, kültürel yapısı, sosyal ilişkileri, ekonomik durumu, ergonomik, fiziksel ve ruhsal özellikleri gibi, her bireyin sahip olduğu temele bağlı ölçütlerin etkisinde meydana getirilmelidir.

* Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Öğretim Görevlisi.

¹ IFI'nın 1983 yılında Washington'da kabul edilen metninden alıntı, (Çeviri: Nilgün Çarkacı), The International Hand book of Interior Designers Practise, 1991, USA.

Bu çalışma içinde elde bulunanları tanımlarsak, bunların bir bölümünün çok somut, bir bölümünün de soyut elemanlar olduğu görürüz. Somut olanlar arasında; insan ölçüleri, fiziksel özellikleri, malzeme, teknoloji, elde edilen deneyimler v.b. olduğu, soyut olanların ise insanın sosyo-psikolojik davranış özellikleri, beğenme, sevmeye, estetik kaygı v.b. duyguları içerdiği söylenebilir. Bu veriler bütününe etkileşimi, mekan organizasyonunda olumlu veya olumsuz ürünleri meydana getirir.

Bu anlamda; iç mekanın ancak, bilimsel, teknik ve sanatsal bilgi ve olanaklarla tasarlanabileceği ve uygulanabileceği ortaya çıkar.

Bu verilerden yola çıkarak, “İçmimarlık; insanların gereksinimlerini karşılamak amacıyla belirlenmiş mekanları pratik, estetik ve sembolik işlev açılarından ele alan, insanların fiziksel ve ruhsal özellikleri ve eylemlerine uygun olarak tasarlayan bir meslek alanıdır” diyebiliriz².

Ülkemizdeki İçmimarlık Eğitimi

Ülkemizde İçmimarlık eğitimi 1925 yılından bu yana 72 yıldır İstanbul’da Sanayi-i Nefise Mekteb-i Ali’si (İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, bugünkü adıyla Mimar Sinan Üniversitesi)nde sürdürülmektedir. Hacettepe Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesinin ilgili Fakültelerinde de içmimarlık eğitimi verilmeye başlanmıştır. Ülkemizde her yıl 500, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde 300 öğrenci içmimar yetiştirilmek üzere bu bölümlere alınmaktadır³.

² KAÇAR, Turgut, İçmimari ve Resimde Mekan Kavramının İrdelenmesi ve De Stijl Grubu İçinde Etkileşimleri, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 1997.

³ ÖSYM 1995-1996 yılı Sınav Kılavuzu, Özel Yetenek Sınavı Sonuçlarına Göre Öğrenci Alan Yükseköğretim Programları, s:50-51.

İçmimar Gereksinimi

Ülkemizde hızlı nüfus artışına paralel, yılda yaklaşık 500.000 konut için yapı ruhsatı verilmektedir.⁴

Turizm sektöründe ise; bir yandan yaz turizmine ait yapılanma sürerken, doğa turizmi, termal turizm gibi yeni turizm sahaları açılmaktadır. Yapılmış turizm yapıları da ortalama beş yılda bir yenilenme gereksinimiyle karşı karşıyadır.

Mağazacılık alanında; markalı malların satışı için özel mekanlar, hipermarketler ve büyük mağaza anlayışı giderek, farklı mekan gereksinimlerini ortaya çıkarmıştır.

Özelleşen bankalarda yeni imaj değişiklikleri yurt içindeki bütün banka şubelerine de yansımıştır.

2000'li yıllara doğru insan yaşamına giren bilgisayarlarla birlikte, kullanıma yönelik donatı elemanlarının da yeniden şekillendirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Bunların yanısıra inşaat sektörümüzün uluslararası uygulamalarda yer almasıyla, bu konuda çalışanlara yurt dışında yeni iş sahaları açılmıştır.

Yapı Sigortası ülkemizin gündemindedir. Yapıların nitelikleri, dayanıklılığı, seçilen malzemenin doğruluğu ve tekniğine uygunluğu sigorta şirketlerinin garantisi altına girecektir.

Mesleki denetim işlevinin sağlıklı yapılabilmesi için de, Kamu kurumlarında ve özellikle belediyelerde içmimar bulundurma gereği önemlidir.

Bütün bu tasarım uygulama ve denetim süreçlerinde mimar, inşaat mühendisi, elektrik mühendisi, makina mühendisi gibi, içmimar da yer almalıdır.

⁴ Araştırma, 1994 Yılında İnşaat Sektörü, Hazırlayan: Yem-Ar, Yapı Dergisi, Temmuz 1995, Sayı:164, s:48.

İçmimarlık Eğitime İstem

Ülkemizde içmimar açığının çok olması nedeniyle, mezunlar piyasada hemen iş bulma imkanına sahiptir. Yaratıcı yanı ile, pratik ve estetik işlev yüklenmesi de mesleği ayrıca popüler hale getirmiştir. Bu da, içmimarlık eğitime ilgiyi çok artırmıştır.

İçmimarların Hizmet ve Çalışma Alanları

İçmimar; mekan organizasyonuna yeni ve ekonomik çözümler getirmek amacı ile yetiştirilir. Bir meslek adamı olarak insan-ekipman-mekan sorunlarını alışılmış biçim ve gelecek kaygısı ile araştırır. Kullanıcının zevki, istekleri, fiziksel ve ruhsal özellikleri doğrultusunda işlevsel mekanlar tasarlar. Malzeme ve teknoloji alanındaki gelişmeleri mekana uygular.

İçmimarların çalışma alanlarını en genel ifadesiyle altı grupta toplamak olasıdır. Bunlar;

- 1- Mekan tasarımında ilk araştırmalardan, etüdlerden uygulamanın bitimine kadarki (kararverme-uygulama) sürecini gerçekleştiren ekip içinde yer alır. Çalışmanın bu aşamasında mekanın temel işlevine uygun program verilerinden yola çıkarak rasyonel ve uyumlu mekan boyutlarını ve ekipman konularını araştırır, belirler. Mekana özgü ekipmanların elde edilen boyut ve özelliklerine göre özgün tasarımını yapar.
- 2- Yapımı tamamlanmış veya eski işlevi dışında yeni işlev kazandırılacak yapıların iç mekanlarında ön görülen yeni işlevi, insanın yaşam ve davranış biçimlerine göre çözümler, düzenler, bu düzenleme süreci içinde iç mekanda yer alacak öğeleri (Mekan ve donatı elemanlarına ilişkin biçim, renk doku ve ışıklandırma, yüzey kaplamaları,

kumaş vb.) tasarlar. Özellikle büyük ve kamusal yapıların (tiyatro, konser salonu, oteller, sinema salonları, alışveriş merkezleri vb.), büro, mağaza gibi işyerlerinin ve konutların iç mekan sorunlarını çözer, tasarlar ve düzenler.

- 3- Endüstri içinde; özgün mobilya tasarımcısı olarak yer alır, mobilya tasarımında ve üretiminde işlev, boyut, malzeme, biçim ve benzeri sorunların yanısıra hammaddeyi ve ülke teknolojisinin olanaklarını, ülke ekonomisinin yararları doğrultusunda kullanmak suretiyle çağdaş, özgün, ihracatı artırıcı, endüstriyi özendirici tasarımlar yapar ve üretimlerini gerçekleştirir.
- 4- Mekanlarda uygulanan, ince yapı malzemeleri ve donatı elemanları tasarımcısı olarak ve üretimlerin denetiminde görev alır. Çeşitli yapı malzemeleri (kapı, merdiven, çeşitli doğrama, tavan-yer ve duvar kaplaması, mermer, fayans, seramik, sabit ve hareketli mobilya ile ıslak hacimlerde banyo ve mutfakların donatı elemanları vb.) gereksinimlerini karşılayacak şekilde tanım, sınıflandırma, standart, özel veriler, üretim yöntemleri ve kullanım alanlarına göre tasarımlarını yapar ve çeşitli sistemler içinde uygular.
- 5- Çevre tasarımcısı olarak görev alır; kent içi veya turizm beldeleri için park, bahçe, sergi, eğlence ve piknik alanları düzenler. Bu alanlara özgü kent mobilyası tasarımları yapar.
- 6- Röleve-Restorasyon hizmetleri; “Kültür Kalıtları”nın ya da tarihi eser olarak belirlenmiş eski yapılar için gerekli olan temel ilkeler ve yasaların ışığında, çeşitli uygulamalar yapar ve geleneksel sanatımızla kültürümüzün tanıtılmasına aracı

olur.⁵

Coğrafi Açıdan İçmimarların Dağılımı

Ülkemizde İçmimarlar Odası, üyeliğini sürdüren içmimarların %50'si İstanbul'da, %20'si Ankara'da, %10'u İzmir'de ve kalan %20'si diğer illerde mesleklerini yapmaktadırlar. Bu sayısal dağılışın kültür, sanat ve ekonomik gelişmişlikle ilgili olduğu gözlenmektedir.⁶

İçmimarların Hak ve Yetkileri

Çağımızın hızlı değişimi ve teknolojinin her alanda baş döndürücü gelişiminin doğal sonucu olarak, ülkemizdeki Mühendislik ve Mimarlık mesleklerinin ve hizmetlerinin de öncelikli olarak bu gelişmelere ayak uydurmasını ve entegrasyonunu sağlamak gerekmektedir. Geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş, endüstrinin yarattığı sosyal ve zihinsel değişmeler olmadan zordur. İnsanların bilgi ve değer sistemlerinde meydana gelen değişmeler, kişilerin hayatları boyunca bir kaç defa yeni şartlara adapte olmalarını gerektirecek bir sürata ulaşmıştır. Teknik ilerledikçe, daha çok kompleksler oluşmakta ve kendi özel sektöründe çalışacak sipesialistlerin işbirliğini gerektirmektedir. Böylece farklı ihtisaslara sahip meslek adamlarının birbirlerinin yetki ve yeteneklerine inanarak ve de saygılı olarak iş ve güç birliğine yönelmelerinin en doğru yol olacağı gerçeği kaçınılmazdır. Ayrıca; ekonomide yeni kapasitelerin yaratılması faktör verimliliğinin uluslararası seviyelere getirilmesi ve yüksek katma

⁵ TMMOB İçmimarlar Odasının 21.1.1997 tarih ve İ.T.87/001 sayılı yazısına karşılık, Mimar Sinan Üniversitesi İçmimarlık Ana Sanat Dalı Başkanlığı'ndan Mimarlık Fakültesi Dekanlığı kanalıyla gönderilen, 13.1.1987 tarih ve 2003-Mim.Fak.Dek.1.359 sayılı Tanıtma Raporundan alıntı. TMMOB İçmimarlar Odası Arşivi'nden alınmıştır.

⁶ TMMOB İçmimarlar Odası 1996 yılı kaynaklarından alınmıştır.

değer üreten bir insan gücü yetiştirilmesi ile mümkündür. Bu açıdan Türkiye önümüzdeki dönemde gerek küreselleşmeyi, gerekse bölgesel imkanları en iyi şekilde değerlendirmek durumundadır.

İçmimarlık eğitimiyle elde edilmesi gereken hak ve yetkiler kanunlarımızdaki boşluklar nedeniyle, mesleğin eğitimini hiç almamış kişiler tarafından da kullanılabilir. Genel haklar açısından saptanan bu durum yasalarla düzeltilebilecektir. İçmimarlar tasarımı, uygulama ve denetimle ilgili yasalarla verilecek yetkilerle, proje ve üretim safhası disipline edilmiş, Avrupa Topluluğu standartlarına uyulmuş, ülkemiz ekonomisine ve çevrenin korumasına büyük bir katkı sağlanmış olacaktır.

Anayasa'mızın 135'inci Maddesine ve 7303 sayılı yasayla, değişik 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu'nun 2/a Maddesine dayanarak 1976 yılında ihtisas kolu belirlenerek İçmimarlar Odası kurulmuştur. İçmimarlar Odası, İçmimarları içinde toplayan tüzel kişiliğine sahip kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Başlıca amacı, İçmimarlık mesleğinin gelişmesinde, üyelerinin meslek onurları ile hak ve yetkilerinin korunmasında gerekli tüm girişimlerde bulunmaktır. Dünyada ve Avrupa Topluluğuna bağlı ülkeler içinde en eski Odalar arasında yer almasına rağmen, ülkemizde içmimarların yasalar önündeki yetkileri hala en geri düzeyde bulunmaktadır.

Bugün içmimarlık meslek alanları içinde olan işler, daha çok yetkisiz eğitimsiz kişilerce "gasp" edildiğinden, ülkemizin zaten kıt olan kaynakları, bilinçsizce israf edilmekte ve içmimarların yetki alanları paylaşılmaktadır. Bu nedenle yüksek eğitimle elde edilen haklar ve yetkiler ile eğitimsiz olarak aynı işi yapmaya çalışan kişiler arasındaki yetki ve sorumluluk farkları değerlendirilememekte, dolayısıyla içmimarların istihdam olanakları daralmaktadır.

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 22. ve 38. Maddelerinde 'İçmimari Proje' ve 'İçmimar' tanımları ile, 657 Sayılı Devlet memurları Kanunu'nun Teknik Hizmetler Sınıfı 36. Maddesi A/2 fıkrasına İçmimar meslek tanımının eklenmesi gerekmektedir. 2863 sayılı Kültür

ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun değişikliği ile; Kùltür Kalıtları'nın ya da tarihi eser olarak belirlenmiş eski yapıların korunması için Röleve-Restorasyon hizmetlerinde İçmimarlarla yetki verilmelidir. Ayrıca 'İçmimarlık Hakkında Kanun' hazırlanarak genel menfaatlere uygun bir şekilde içmimarların sorumlulukları ile haklarının belirlenmesi gerekmektedir. Bayındırlık Bakanlığı Mühendislik ve Mimarlık Şartnamesinde ve Belediye Yapı Ruhsatı Yönetmeliklerinde yapılacak değişikliklerle hem içmimarların hakları, hem de yapı sahiplerinin çıkarları korunmuş olacaktır.

SONUÇ

16 Temmuz 1985 tarih ve 85/9707 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Mimarlık ve Mühendislik Hizmetleri Şartnamesi yürürlüğe girmiştir. Şartnamenin 5'inci sınıf yapılar kapsamında yer alan SANAT, TEKNİK ve EKONOMİ yönlerinden çok önemli sanat yapıları ile, 4'üncü sınıfta yer alan sanat ve araştırma yönünden çok önemli yapılar, İçmimarlık Hizmetleri'nin aranacağı yapı grupları olarak belirlenmiştir.

Avrupa İçmimarlar Konseyi (European Council of Interior Architects)ECIA'nın 16 Ekim 1992 tarihli AVRUPA TOPLULUĞUNA BAĞLI ULUSAL MESLEKİ İÇMİMAR BİRLİKLERİ'NİN ORTAK DEKLARASYONU ve ULUSLARASI SÖZLEŞMESİ ve YASASI incelendiğinde, içmimarlık mesleğinin Avrupa'da SANAT, TEKNİK ve EKONOMİ açılarından ne kadar önem taşıdığı görülecektir.

Sürükleyici özelliğiyle ülkemiz ekonomisinde en büyük dinamizmi yaratan sektörlerden birini inşaat sektörü oluşturmaktadır. Bir yapının maliyetinde en büyük payı, kaba inşaatın sonra yapılan (ve içmimarlık alanı içinde değerlendirilmesi gereken) ince yapı ve içmimari uygulamalar almaktadır. Ne yazık ki bugün uygulamada yeterli sayıda içmimarın olmayışı nedeniyle, ülkemiz ve ülkemiz insanı için önem verilen bu imalatlar; eğitimsiz, yetersiz ve yetkisiz kişilerce denetimden uzak ve asgari standartları uygulamaksızın yapılmaktadır. Bu nedenle, vatandaşlarımız konut sektörüne ödedikleri paralarının karşılığı sayılamayacak nitelikte kalitesiz malzeme ve teknik şartlara uygun

olmayan imalatlara para ödemek ve içinde yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Bu yüzden konut alan kişi çoğunlukla bu konutun iç hacimlerini tekrar yenilemek zorunda kalmaktadır. Bu durum ülkenin doğal kaynakları, iş gücü ve enerjisinin bilinçsizce harcanmasına ve de maliyetlerin artmasına sebep olmaktadır.

İhtisaslaşma, örgütlenme ve ihtisaslar arası işbirliği, toplumların sosyo-ekonomik gelişmesine bağlı olan kaçınılmaz bir olgudur. Eğitimde, meslek-endüstri bütünleşmesini sağlayacak tüm düzenleme ve gelişimlere fırsat tanımak ve olanak sağlamak gerekir.

Farklı ihtisaslaşmalara sahip meslek adamlarının birbirlerinin yetki ve yeteneklerine inanarak iş ve güç birliğine yönelmeleri en doğru yol olacaktır.

Kalkınma aşamasında bulunan ülkemizde, statik ve statü toplumundan dinamik bir sınıf toplumuna geçiş söz konusudur. Bu toplumsal hareketliğinin temelinde ise kültür ve ekonomik gelişmenin sağladığı iş bölümü ve ihtisaslaşma yatmaktadır. Bu oluşum içinde ise içmimarlık eğitimine daha fazla önem verilmelidir.